

OCJENE I PRIKAZI — NOVE KNJIGE

K. G. JUNG i njegova posljednja knjiga

USPOMENE, SNOVI, MISLI K. G. JUNGA

(ERINNERUNGEN, TRÄUME, GEDANKEN von C. G. JUNG, Rascher Verlag Zürich u. Stuttgart 1962, str. 422, cijena 29 švic. fr.)

Kada je 1961. umro Karl Gustav Jung, taj je događaj zabilježila čitava svjetska štampa, pa smo među ostalim pročitali i ovo: »Umro je posljednji od velike trojice«. Sljedbenici i brojni učenici K. G. Junga odlučili su da izdadu njegov životopis još za njegova života, a za biografe su izabrali njegovu suradnicu Anielu Jaffé. Taj posao je započeo 1957. kad je Jungu bilo 82 godine. Životopis je, moglo bi se reći, autobiografija, jer ju je dijelom pisao i sam Jung a dijelom diktirao.

Jung se rodio 1875. u Keswilu na Bodenskom Jezeru (Švicarska), gdje mu je otac bio seoski župnik. Sa 11 godina odlazi u Basel u gimnaziju i sve do 19. godine muči se religioznim pitanjima. Upoznaje se s filozofijom a od filozofa postaje mu bliži samo Schopenhauer. Kad se trebalo opredijeliti za studije, kolebao se između prirodnih nauka i arheologije, no konačno se odluči za medicinu. To je još bilo doba spekulativnih saznanja u prirodnim naukama i Jungov interes zadržavao se dugo na filozofiji, ali ne na filozofiji u to vrijeme suvremenog Nietzschea, već su ga tada zanosile stranice Goetheovog »Faustak«.

Što je više ponirao u mladenačkom zanosu u traženju suštine svega što nas okružuje, to je više polagao važnosti čovjekovom duševnom životu. Njegov prvi susret s naučnim područjem psihologije bila je knjižica Bernheima »Sugestija i njeno ljekovito djelovanje« koju je 1888. preveo s francuskog tada nepoznati S. Freud. Završivši medicinske studije, odmah ga je privukla psihologija i patologija tzv. okultnih fenomena o čemu je izradio 1902. dizertaciju. Kraft-Ebbingovi radovi s tog područja bijahu za njega otkriniti prozor kroz koji je provirio u prostranstvo psihijatrije. (U to vrijeme gledalo se još na duševnu bolest kao beznadnu i fatalnu okolnost. Primi mjesto asistenta u duševnoj bolnici Burghölzli kraj Züricha. Ovdje je radio po strogo kanoniziranim shemama akademskog kliničkog rada i sam se probijao do naučno istraživačkih saznanja. Spontano i za sebe počeo se više baviti svojim bolesnicima, razgovarati s njima, proučavati ih u uslovima postanka njihove bolesti; počeo je istraživati psihoze psiho-loškim putem. U toj ustanovi E. Bleulera malo mu je tko mogao da pomogne prodrijeti u psihologiju duševnih bolesti. No, pomoć mu je stigla sa strane, od nepsihijatra i u to vrijeme neurologa S. Freuda koji ga je s knjižicom »O psihologiji histerije i snova« odmah privukao i zaokupio. Proučavao je Freudov rad »Osnove psihoanalize«. Prvi naučni rad Jung izdaje 1903, i to dijagnostičku studiju »Eksperiment asociacijak«. Dvije godine kasnije osniva na psihijatrijskoj klinici u Zürichu laboratorij za eksperimentalnu psihopatologiju, a suradnici su mu Rüklin, Binswanger i drugi. Ovim eksperimentalnim radom na asociacijama (»Asocijativni test«) i bližim pristupom psihijatrijskom bolesniku, postao je poznat u naučnom svijetu. Istovremeno ali i neovisno kada i S. Freudu, Amerikanci su mu dodijelili počasni doktorat. Godine 1907. objavio je značajni rad »O psihologiji Dementiae praecox«. U to doba već je prihvatio psihoterapiju Freuda te je i sam vrši kod neurotičara, ali je analitički rad proširivao i na shizofrene bolesnike. Ovi potonji ga interesiraju neznanjem porijekla njihove bolesti; Jung je tragao za tim uzrocima u svakom pojedinom bolesniku. (To je doba kada se još uvijek službena psihijatrija zadovoljavala dijagnostikom, klasifikacijom i statistikom duševnih bolesnika). Jung je ponirao, koliko je dublje mogao, u razloge fantazija, snova, u ponašanja bolesnih — ali i duševno zdravih. Shvatio je ubrzo da bez razumijevanja simbola u tim psihičkim radnjama vrlo će teško doprijeti onamo kamo put odvodi svakog koji se pita otkuda dolaze duševni poremećaji. Uočio je da za ovo razumijevanje nije dostatno samo medicinsko obrazovanje, te se zato dao na studij legendi,

mitologije, kulture starih naroda, njihovih religija i obreda. Čovjekovu psihu je ugledao mnogo složenijom i nepristupačnijom, no što je čovjekovo tijelo. Od čovjekovog duševnog života kao da ovisi sve, pa i sudbina svijeta.

Freudovo tumačenje snova upoznao je još 1900, a u to vrijeme proučavao je Janeta i Breuera — te preteče psihoanalize. Nalazio je kod svih njih dosta podudarnosti sa svojim pogledima. Zainteresirao ga je način mehanizma potiskivanja u snovima, i značaj toga uočio je i sam kod eksperimenta asocijacija pri čemu bi asocijirani odgovor na zadanu riječ izostao ili: bi se vrijeme reakcije produkljivalo svaki put kad bi podražajna riječ izazvala nelagodnost i otpor. Ipak, u nečem se nije mogao složiti s Freudom. Naime, dok je Freud tražio uzrok potiskivanju u seksualnom traumatizmu, Jung to nije mogao akceptirati, jer je vidio brojne neuroze posve različitih sadržaja, gdje je seksualnost imala očito podređenu ulogu. To je izložio Freudu, no ovaj je njegovu kritiku odbijao potpuno, što je Junga uznemirivalo. U to vrijeme Jung je već bio na akademskoj poziciji, a Freud još nekako po strani. Kada su se, nakon obilnog dopisivanja i izmjena misli 1907. godine sreli i upoznali, Freud je Junga impresionirao kao rijetko tko prije njega. Obojica se udružuju u borbi za priznanje novih pogleda na neuroze. Freudov stav prema seksualnosti postao je Jungu u usmenom izlaganju bliži i razumljiviji, ali ne i prihvatljiv, pa Jung stavlja ovoj tezi svoj otpor — svekojlika kultura čovječanstva ispala bi kao neka farsa sa sadržajem potisnute seksualnosti, i Jung je ustaknuo pred takvim učenjem koje kao da je postalo dogma. Freuda je vidio kao velikog čovjeka — ali i kao tragičnu figuru jednostranog pogleda na podsvjesni život. Nije se približavao Adleru njegovom pogledu na neuroze, ali ni Freud to nije; ovaj pogotovo ne, jer je kroz Adlera progovario Nietzsche čijim djelom se Freud nije oduševljavao. Jung je vidio obojicu zainteresiranu problemom nagona — no dok je Freud ukazivao kako objekt podliježe nagonu, Adler je upozoravao kako ga čovjek koristi da njime potčini objekt. Godine 1909. obojica putuju u Ameriku da na poziv održe predavanja. Pratio ih je Ferenczi, Freudov učenik. Na tom dugom putu (7 tjedana brodom) analizirali su svoje snove veoma pomnivo. Tu, na putu u Ameriku počela su neslaganja, a zatim slijedi i rascijep među njima. Dok je Jung Freuda poštovao, njegov suverenitet sve manje je priznavao. Tih godina (1911) otkriva u njemu neurotika koji se, s razloga svoje neuroze, iako intenzivno bavi neurozama svojih bolesnika, identificirajući se s njima odviše. Razilazio se s njim i u shvatanju dimenzija energije libida, u shvatanju incesta i u drugim tezama koje je Freud iznosio rigidno, neopozivo i beskompromisno. Svoje je poglede Jung izložio u raspravi »Preobrazbe i simboli libida«, što ga je koštalo prijateljstva s Freudom.

Jung ostaje zadugo sam i osamljen, nesiguran i bez čvrstog pouzdanja; svojeg vlastitog stava još nije dosegao niti oivičio. Slijedile su godine intenzivnog rada. Obraduje opsežne teme — Kolektivno nesvjesno, Arhaiski ostatak, Psihologiju prijenosa. Pristiže uspjeh, ali i porodični neuspjeh — umire mu žena i majka djece. Pred I Svjetski rat održao je u Engleskoj predavanja »O značenju nesvjesnog u psihopatologiji«. Pored snova zaokupljavaju ga fantazije, kroz njih do'azi do Arhetipova, tih prasluka čovjeka. Proučava kulturu primitivnih naroda, analizira mitološka lica i njihovu personifikaciju, mitski karakter fantazija, psihologiju primitivnog u ogledala antičke mitologije. Kroz ove studije dolazi do Anime — »duše« u primitivnom smislu koja je ženskog roda u arhetipskoj predodžbi nesvjesnog u muškarcu, dok je odgovarajuća figura u nesvjesnom kod žene Animus muškog roda. Objavljuje zapaženi rad »Nesvjesno u normalnom i bolesnom psihičkom životu«. Godinama prati minuciozno sve vrleti imaginacije i razvija široke krugove misli o psihologiji nesvjesnog života i mikrokozma duše, ponirući sve tamo do središta koje vidi u konačnoj Individuaciji — ovaj proces individuacije izvodi iz libida putem pretvorbe kroz individualno i kolektivno nesvjesno. Libido shvaća ako psihički analogon fizikalnoj energiji, kao jedan kvantitativni pojam odričući mu svaku kvalitativnu vrijednost — za razliku od Freuda i Ad'era (nagoni gladi, seksualnosti i drugi). Jung je promatrao strukture svijesti i nesvijesti u polaritetu osvjetljavanja kroz svoju kompleksnu psihologiju. Razlikuje dva sloja nesvjesnog — pored lično nesvjesnog, dake onog što je u nesvijesti pojedinca (Freud), još jedan sloj, jednu univerzalnu općeljudsku osnovu — kolektivno nesvjesno, čiji su sadržaji ljudske praslike, arhetipovi. U svijesti su, međutim, prisutne četiri aktivne funkcije koje djeluju kroz mišljenje, intuiciju, osjećanje i čuvstvo. U odnosu, pak, na objekt dva su stava — ekstraverzija i introverzija. Diferenciranje ličnosti, što je i sadržaj psihičkog procesa razvoja, put je individuacije čiji je cilj cjelokupnost psihe. Prodirući sve dublje u strukture nesvjesnog, Jung je stigao do granica transcendentnog — do arhetipskih predodžbi, obuhvatajući nesvjesno transcendentnom linijom ontogeneze. Uvijek iznova Jung se vraća na osnovnu misao: čovjek je neuporediv. Tu misao zaodijeva i u poetsku metaforu — zagledani smo u biljku a njen život ne vidimo; ovaj je skriven u korijenu. Ono što se vidi jesu stabljika i cvijet koji prolaze, a ostaje samo korijen.

Slijedile su godine intenzivnog rada i puta do uspjeha. Godine 1921. izdaje kapitalno djelo »Psihološki tipovi«. U razdoblju od 1918. do 1926. proučava i odgonetava stare spise alkemije

u kojoj otkriva obilje vrijednog materijala. Privlače ga, naime, gnostičari odnosno neoplatonisti čije učenje teško povezuje s današnjicom, no historijsku vezu s njima spaja preko alkemističke filozofije — u tom trudu uspjeh mu nije izostao — povezuje prošlost gnosticizma do budućnosti, tj. moderne psihologije nesvjesnog preko alkemije te prirodne znanosti Srednjeg vijeka. U alkemiji je otkrivao obilato ono što mu je nadolazilo u centar njegove analitičke psihologije, a to je proces unutrašnje pretvorbe ili individuacija. U sadržajima svojih fascinantnih snova kao i produkcija njegovih duševnih bolesnika, Jung otkriva imaginativnom snagom u alkemističkim spisima mnoštvo simbola identičnih slika. Prelistava tomove ljudske povijesti, religija i filozofija da nađe odgovor koji bi mu mogao objasniti naš nesvjesni život, traži kjuč da dosegne simboliku snova koju vidi kao izraz primitivnog mišljenja. Dugotrajnim dešifriranjima alkemističkih simbola filološkim putem zaključio je da je analitička psihologija usko vezana korijenjem za prošlost svijtu, što je možda baš alkemija najpotpunije to izrazila. Tako je spoznao da bez poznavanja povijesti nema razumijevanja psihologije nesvjesnog a ni uspješnog poimanja premnogih tajni u našem duševnom životu.

Mnogo je putovao po zemljama s primitivnim kulturama. Za njega je 1944. otvorena katedra medicinske psihologije u Baselu, što je ubrzo napustio zbog srčane bolesti. Čitav decenij posvetio je konfrontiranju religija s analitičkom psihologijom. Godine 1946. izdao je značajno djelo o problemu »Psihologija prijenosa«. Ovom problemu posvetio je mnogo rada, baš kao i nekoć snovima, pa upravo prijenos smatra centralnim pitanjem psihoterapije. Pisao je neumorno i u starijoj dobi npr. »O korijenu svijesti«. Godine 1956. piše »Mysterium Coniunctionis« koje djelo smatra završnim u svojem cjelokupnom radu; ovdje se još jednom vraća na prijenos, ovaj put u ogledalu alkemije.

O Jungovom privatnom životu knjiga govori malo. Zadnjih godina umire mu i druga žena. Život većinom provodi u svojoj kući na obali gornjeg dijela Ciriškog jezera. Ovdje u osami živi do kraja života, do zadnjeg časa zagledan u sebe i Prirodu i ono što je u njoj fenomen života.

Dr Branko Pražić — Zagreb